

Република Србија
ВРХОВНИ СУД
Рев 7204/2022
09.11.2023. године
Београд

Врховни суд, у већу састављеном од судија: Бранислава Босиљковића, председника већа, Бранке Дражић, Драгане Бољевић, Радославе Мађаров и Весне Станковић, чланова већа, у парници тужиоца АА из ..., кога заступа Слободан Стојановић адвокат из ..., против тужене ББ из ..., коју заступа Ружица Ј. Кукић адвокат из ..., ради утврђења права својине, одлучујући о ревизији тужене изјављеној против пресуде Апелационог суда у Нишу Гж 549/2022 од 15.03.2022. године, на седници одржаној 09.11.2023. године, донео је

РЕШЕЊЕ

ДОЗВОЉАВА СЕ одлучивање о посебној ревизији тужене изјављеној против пресуде Апелационог суда у Нишу Гж 549/2022 од 15.03.2022. године.

УСВАЈА СЕ ревизија тужене па се **УКИДАЈУ** пресуда Апелационог суда у Нишу Гж 549/2022 од 15.03.2022. године и пресуда Основног суда у Прокупљу П 2194/20 од 28.09.2021. године и предмет враћа првостепеном суду на поновно суђење.

Образложење

Пресудом Апелационог суда у Нишу Гж 549/2022 од 15.03.2022. године, одбијене су жалбе парничних странака и потврђена пресуда Основног суда у Прокупљу П 2194/20 од 28.09.2021. године којом је утврђено да је тужилац власник половине непокретности (седам парцела укупне површине 25,46 ари) уписаних у л.н. ... к.о. ... и двоипособног стана површине 57 м² у ..., у улици ... (све ближе означено у изреци те пресуде) по основу уговора о доживотном издржавању Р 25/17, овереног 19.01.2017. године пред Општинским судом у Прокупљу.

Против наведене правноснажне пресуде донете у другом степену тужена је благовремено изјавила ревизију због погрешне примене материјалног права, са предлогом да се о ревизији одлучи као о изузетно дозвољеној, применом члана 404. Закона о парничном поступку (посебна ревизија).

Тужилац је поднео одговор на ревизију.

Посебна ревизија је изузетно правно средство које се, због погрешне примене материјалног права, може изјавити против другостепене пресуде која се не би могла побијати ревизијом. О дозвољености посебне ревизије одлучује Врховни суд, ценећи потребу одлучивања о том правном средству због разматрања правних питања од општег интереса, или у интересу равноправности грађана, уједначавања судске праксе или новог тумачења права.

Тужена посебном ревизијом побија другостепену пресуду којом је усвојен тужбени захтев њеног бившег супруга и утврђено да је он сувласник половине непокретности, по основу уговора о доживотном издржавању који је она као давалац издржавања закључила за време брачне заједнице живота са тужиоцем, током које је прималац издржавања преминуо, те се тужена укњижила као власник непокретности стечених по том уговору. Посебном ревизијом тужена указује да, иако је она уговор закључила и извршавала током брачне заједнице са тужиоцем, постоје посебне околности (закључење уговора с обзиром на нарочито блиске односе које је прималац издржавања имала не само са туженом, коју је схватала као своје дете јер своје деце није имала, већ и са мајком тужене, а издржавање је давано из посебне имовине тужене, без умањења средстава за подмирење потреба заједничког домаћинства парничних странака) које оправдавају закључак да, супротно уобичајеним ситуацијама, предмет уговора о доживотном издржавању (непокретна имовина примаоца издржавања) смрћу примаоца није постала заједничка имовина парничних странака као супружника, већ посебна имовина тужене.

У погледу правног статуса имовине стечене уговором о доживотном издржавању током заједнице живота супружника (да ли је реч о заједничкој имовини или не), домаћи судови су изражавали своја правна схватања у више наврата.

Када се закљученим уговором о доживотном издржавању оба супружника обавезују на давање издржавања, имовина стечена тим уговором представља њихову заједничку имовину и од доношења решења Савезног Врховног суда Рев 209/60 од 14.05.1960. године у коме је изражен такав став, судови такав правни став сагласно заузимају у одлукама које доносе у таквим случајевима.

И за случај када је уговор о доживотном издржавању закључио један од супружника као давалац издржавања, али су обавезе из тог уговора испуњавали оба супружника, сматра се да је имовина стечена по основу тог уговора заједничка имовина супружника (одлука Врховног суда Србије у Рев 587/85, Округног суда у Београду Гж 2576/2003 од 30.06.2003. године). За такав случај се захтева да се оба супружника, делећи све обавезе свог домаћинства, солидарно ангажују у свим обавезама према примаоцу издржавања, понашајући се као једна уговорна страна.

Међутим, у ситуацији када је уговор о доживотном издржавању закључио један од супружника као давалац издржавања, али се супружници нису старали о извршавању обавезе из тог уговора у приближно једнаком временском периоду, већ један супружник много краће, њихов допринос у стицању такве имовине не може бити једнак (решење Врховног суда Србије Гзз 513/2001 од 21.02.2002. године). Такав став произлази и из поменутог решења Савезног Врховног суда Рев 209/60 од 14.05.1960. године: *„Када се уговором о доживотном издржавању само један супружник обавезао на давање издржавања, при израчунавању удела другог брачног друга у имовини стеченој по том уговору мора се имати у виду њихов посебан карактер. Овај уговор није само уговор са накнадом. Често је мотивисан и разлозима наклоности и особитог поверења, а може садржавати и елементе уговора о поклону и уговора на срећу. За утврђивање удела брачног друга који није уговарач у имовини стеченој по испуњењу обавезе из овог уговора, одлучујућа је вредност стварно датог или учињеног на име дужног издржавања. Оно што прелази количину датог издржавања, не може представљати заједничку имовину.“*

Аналогно би се могло закључити (да допринос супружника у стицању не може бити једнак) и у ситуацији када је уговор о доживотном издржавању закључио један од

супружника као давалац издржавања, али се супружници нису старали о извршавању обавезе из тог уговора са приближним једнаким личним и финансијским ангажманом, већ је један супружник то чинио у знатно већој мери од другог.

Коначно, за случај када је уговор о доживотном издржавању закључио један од супружника као давалац издржавања, који је обавезе по том уговору извршавао лично, без или уз незнатну помоћ другог супружника, а новчани део своје обавезе подмиривао из своје посебне имовине, а уговор је закључен искључиво с обзиром на дугогодишњи близак пријатељски и емотивни однос између примаоца издржавања и даваоца издржавања и његових најближих сродника, уз вољу примаоца издржавања да пренесе своју имовину лично даваоцу издржавања (чијег супружника суштински не познаје, јер је брак закључен кратко време пре закључења уговора о доживотном издржавању) питање које се основано може поставити јесте да ли имовина стечена под тако специфичним околностима може бити посебна имовина супружника - даваоца издржавања по уговору о доживотном издржавању који је самостално закључио.

Дакле, несумњиво је да у заједничку имовину супружника улази све оно што су супружници током трајања њихове заједнице живота стекли правним пословима који су двострано теретни и комутативни, при чему је комутативан посао онај двострано теретни уговор у коме су међусобне престације приближно једнаке, уколико у тим правним пословима није ангажована посебна имовина супружника. Међутим, то правило нужно трпи одступања с обзиром на правну природу уговора о доживотном издржавању, који јесте двострано теретан, али не нужно и комутативан правни посао, јер не само што га одликује алеаторност (неизвесност), него се он по правилу закључује с обзиром на лична својства даваоца издржавања, који је управо зато овлашћен да докаже да је у стицању имовине по основу тог уговора учествовао са већим уделом, па и да је тако стечена имовина његова посебна имовина, ако околности случаја, као и намера примаоца издржавања на то указују.

Имајући у виду све напред изложено, Врховни суд сматра да питање да ли у режим заједничке имовине супружника из члана 171. став 1. Породичног закона обавезно улази и имовина стечена на основу уговора о доживотном издржавању који је са примаоцем издржавања закључио један супружник у својству даваоца издржавања, или та имовина може бити и посебна имовина супружника који је био давалац издржавања у смислу члана 168. став 2. истог закона, захтева ново тумачење права, због чега је дозволио поступање по посебној ревизији и одлучио као у ставу првом изреке, на основу члана 404. Закона о парничном поступку – ЗПП.

Испитујући побијану пресуду, у смислу члана 408. ЗПП, Врховни суд је оценио да је ревизија основана.

У поступку пред другостепеним судом није учињена битна повреда одредаба парничног поступка из члана 374. став 2. тачка 2. ЗПП на коју ревизијски суд пази по службеној дужности.

Према утврђеном чињеничном стању, заједница живота тужиоца (рођен ...) и тужене (рођена ...) трајала је од закључења брака 14.02.2006. године до фактичког престанка 23.11.2017. године. Непуну годину по закључењу брака са тужиоцем, тужена је 19.01.2007. године закључила уговор о доживотном издржавању са ВВ којим се обавезала да снабдева примаоца намирницама, лековима, одећом, обућом, огревом и другим животним потрепштинама, обезбеди јој правовремену лекарску помоћ и по потреби је новчано помаже, а прималац је заузврат оставила туженој у својину своју

непокретну имовину. Након годину и по дана, парничне странке су закључиле споразум о деоби имовине стечене у браку - стана од 45 м² у ... и покретних ствари (26.08.2008. године), а три дана доцније и уговор о доживотном издржавању (29.08.2008. године), према коме је тужилац прималац, а тужена давалац издржавања (сва три правна посла су судски оверена). Након што је прималац издржавања преминула (2013), тужена је постала власник седам катастарских парцела у к.о. ... и двоипособног стана

Своје обавезе према примаоцу издржавања тужена је извршавала током трајања заједнице живота са тужиоцем, који ју је више пута возио у село ... где је прималац издржавања живела и где су јој услуге пружане. Током трајања предметног уговора туженој су слали и давали новац две ћерке и зет, који је тужена користила за подмиривање потреба примаоца издржавања. Сви рачуни (у вези са трошковима сахране и израдом надгробног споменика, на коме је уклесано да га подижу. „ББ и АА“) гласе на име тужене. Финансијским вештачењем је утврђено да је у свеукупним приходима парничних странака током њихове заједнице живота тужилац (... , ...) учествовао са 79,95%, а тужена (... , која је остваривала приходе од зараде, пензије, ..., ... и ...) са 20,05%. Нижестепени судови су имали у виду споразум о деоби имовине од 26.08.2008. године којим су тужилац и тужена поделили заједничку имовину на једнаке делове, уз констатацију да су: „дефинитивно и трајно регулисали имовинске односе по основу заједнички стечене непокретне имовине, те да ово питање више не могу постављати међусобно, нити захтевати другачије решење преко суда“, али су нашли да исто није од утицаја на другачије пресуђење, с обзиром да у тренутку закључења тог споразума имовина означена у уговору од 19.01.2007. године још увек била у власништву примаоца издржавања.

На овако утврђено чињенично стање нижестепени судови су применили одредбе Породичног закона које се односе на заједничку имовину (члан 171) и њену поделу (члан 180), уз законску претпоставку да су удели супружника у заједничкој имовини једнаки. Судови су закључили да су обе парничне странке учествовале у извршавању обавезе издржавања према примаоцу издржавања и да су се понашале као једна уговорна страна и солидарно у међусобном односу брачних другова делили све обавезе домаћинства, као и обавезу издржавања примаоца издржавања преузету наведеним уговором, те да је зато имовина из предметног уговора о доживотном издржавању од 19.01.2007. године њихова заједничка имовина са подједнаким уделима, независно од тога што је уговор закључила тужена као давалац издржавања због посебних односа са примаоцем издржавања.

Према становишту Врховног суда, основано се ревизијом тужене указује да су нижестепени судови погрешно применили материјално право јер су имовину стечену предметним уговором третирали као и сваку другу имовину која се стиче теретним правним послом и нису посветили довољно пажње специфичној природи уговора о доживотном издржавању, а то је за последицу имало непотпуно утврђено чињенично стање.

Уговор о доживотном издржавању се закључује по правилу, а у конкретном случају је извесно тако и закључен, с обзиром на личност даваоца издржавања и однос поверења који прималац издржавања има према њему, нарочито с обзиром на то да га прималац издржавања најчешће закључује у старости, у периоду живота у коме му сваковрсна помоћ, па и она која задире у интимност, постаје сваким даном све потребнија, те му је битно да на његове потребе одговори прималац који га познаје и за кога је уверен да ће то учинити на начин који му најбоље одговара. Такав је уговор, у

својству даваоца издржавања, закључила тужена 19.01.2007. године, недуго након ступања у брак са тужиоцем. До закључења уговора је дошло, како то произлази из његове садржине, због блиских дугогодишњих односа између примаоца издржавања и мајке тужене, коју је прималац издржавања сматрала сестром, у болести је неговала и пазила до смрти, као и због нарочито блиског, емотивног односа између примаоца издржавања, која је била „жена у позним годинама“ (... године) без потомства и тужене, која се према њој „односила као дете према родитељу“, између којих је у свему постојало слагање и разумевање.

Због погрешне примене материјалног права и непридавања значаја специфичности правног посла (који се закључује с обзиром на личности уговарача) какав је уговор о доживотном издржавању, нижестепени судови су пропустили да, применом члана 99. став 2. Закона о облигационим односима, тумаче како заједничку намеру уговарача тако и, нарочито, намеру примаоца издржавања, односно да утврде разлоге због којих је предметни уговор закључен, његов циљ, те да ли је воља уговарача била да имовина примаоца пређе у својину и тужиоца и тужене или да постане посебна имовина тужене.

С тим у вези, нижестепени судови нису дали одговарајући значај писаним доказима и исказима саслушаних сведока из којих произлази да су ћерке тужене и њен зет слали туженој новчана средства ради извршавања уговорних обавеза према примаоцу издржавања (издаци за набавке, путовања у бању и сл.) што јој је омогућавало да не умањује заједничка средства брачне заједнице парничних странака, као и сведока којима је прималац издржавања говорила да ће своју имовину да пренесе туженој, те чињеници да сви рачуни у вези са извршавањем уговорних обавеза по том уговору гласе на име тужене (иако је још увек уобичајено у нашем друштву да се то чини на име мужа).

Осим тога, да би на правилан начин утврдили да ли је имовина из уговора од 19.01.2007. године посебна имовина тужене или заједничка имовина парничних странака, нижестепени судови су пропустили да разјасне разлоге који су руководили странке да у августу 2008. године закључе и судски овере два правна посла – 26.08.2008. године споразум о деоби заједничке имовине, а 29.08.2008. године уговор о доживотном издржавању. Такво неуобичајено ангажовање супружника морало је бити последица какве озбиљне животне ситуације која је била повод да они претходно воде разговоре, дођу до одређених важних закључака и преточе их у два писмена, судски оверена уговора, којима су (првим од њих) прецизно констатовали шта чини њихову заједничку имовину (стан у ... и покретне ствари), а затим је поделили на једнаке делове, наглашавајући да су тиме дефинитивно и трајно регулисали имовинске односе по основу заједнички стечене непокретне имовине, те да ово питање више не могу постављати међусобно нити захтевати другачије решење преко суда, а затим је (другим од тих уговора) тужилац као прималац издржавања оставио своју имовину туженој за издржавање које ће му она пружати.

С тим у вези требало је да нижестепени судови имају у виду и у целини оцене исказ тужене са рочишта од 03.10.2019. године и наведу чињенице које су из њега утврдили. Знатан део садржине тог исказа тужене у нижестепеним пресудама није поменут, нити оцењен, иако и њиме тужена поткрепљује своје трдње које би могле бити од значаја за потпуно утврђење свих битних чињеница и доношење правилне одлуке. Наиме, занемарено је да је тужена навела: да је између парничних странака дошло до свађе када је тужилац, у разговору са супругом једне од својих ћерки, добио идеју да од тужене захтева да стан у ... припадне и његовим ћеркама, а тужена му рекла

да напусти стан и поднесе тужбу за развод брака; да су се након тога, на тужиочеву молбу, странке помириле у присуству тужиочевог брата ГГ; да су се странке том приликом договориле о стварима везаним за уговор од 19.01.2007. године – да искључиво тужена и њене ћерке имају обавезу према примаоцу издржавања ВВ, и то њене ћерке финансијску, а тужена и обавезу да лично иде код примаоца и стара се о њој, при чему је тужилац инсистирао да тужена не иде аутобусом до ..., већ да је он вози; као и да су се странке договориле да закључе уговор којим би поделили заједничку имовину.

Имајући у виду да је на овај начин, због погрешне примене материјалног права чињенично стање остало непотпуно утврђено, због чега нема услова ни за преиначење правноснажне одлуке, Врховни суд је применом члана 416. став 2. ЗПП укинуо нижестепене пресуде, одлучивши као у другом ставу изреке.

У даљем суђењу ће нижестепени судови имати у виду специфичну правну природу уговора о доживотном издржавању на коју им је указано овим решењем и конкретне околности у којима је предметни уговор од 19.01.2007. године закључен и извршаван, разјаснити у каквој су вези са тим уговором били уговори парничних странака од 2008. године, с обзиром на одложену правну последицу која је из уговора од 19.01.2007. године формално настала тек 2013. године, када је тужена стекла у својину имовину по основу предметног уговора и поуздано утврдити правни статус те имовине. Притом ће судови имати у виду како одреду члана 180. став 5. тако и одредбу члана 168. став 2. Породичног закона и проценити да ли у конкретном случају, с обзиром на специфичне околности које ће бити поуздано и потпуно утврђене, треба применити једну или другу законску одредбу. Наиме, према одредби члана 180. став 5. Породичног закона, већи удео једног супружника у стицању појединог права из заједничке имовине може се утврдити само ако је то право економски самостално у односу на права из заједничке имовине, а супружник је у стицању тог права учествовао и приходима од своје посебне имовине, притом имајући у виду да супружнику (као и сваком заједничару) који је стицању имовине доприносио незнатно припада само облигационо потраживање. С друге стране, према одредби члана 168. став 2. истог закона, имовина коју је супружник стекао у току трајања брака деобом заједничке имовине, односно наслеђем, поклоном или другим правним послом којим се прибављају искључиво права представља његову посебну имовину.

Након што првостепени суд утврди чињенично стање имајући притом у виду примедбе из овог решења, донеће нову одлуку о тужбеном захтеву правилном применом материјалног права.

**Председник већа - судија
Бранислав Босиљковић с.р.**

**За тачност отправка
Заменик управитеља писарнице
Миланка Ранковић**